

DE ONTKNOPING VAN DE SAMENLEVING LEIDT AI NAAR WARE VRIJHEID?

EMERITAATSREDE

PROF. DR. BOB DE WIT

De ontknoping van de samenleving. Leidt AI naar ware vrijheid?

Emeritaatsrede

In verkorte vorm uitgesproken ter gelegenheid van zijn aftreden als
hoogleraar Strategisch Leiderschap aan Nyenrode Business Universiteit
op woensdag 11 september 2024

door

Prof. dr. Bob de Wit

©2024 Prof. dr. Bob de Wit

ISBN 978-90-8980-183-8

Nyenrode Business Universiteit

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

De maatschappelijke revolutie naar Society 4.0

We bevinden ons momenteel in de transitie naar een andere samenleving. Ik heb deze transitie in 2017 al aangekondigd in mijn oratie *‘Aan de vooravond van een maatschappelijke revolutie’*. Mijn visie op de toekomstige samenleving heb ik verwoord in het boek *‘Society 4.0’*, geschreven in het corona-jaar 2020. De maatschappelijke transitie is de resultante van een aantal autonome ontwikkelingen. Ten eerste is industriële massaproductie niet meer de belangrijkste bron van economische waardecreatie, dat zijn vooral digitale technologieën, en dus is de inrichting van de huidige industriële samenleving ingrijpend aan het veranderen. Ten tweede zijn de grootste bedrijven ter wereld inmiddels groter, rijker en machtiger dan de meeste landen in de wereld. Dit heeft de machtsverhouding veranderd tussen landen (‘Nation States’) en ‘Corporate States’ zoals ik deze bedrijven noem. En ten derde manifesteren de grote problemen van deze tijd zich op wereldschaal – zoals de plastic soep, de afnemende biodiversiteit, en de vervuiling van lucht, water en grond door bijvoorbeeld pesticiden en andere chemicaliën. Voor het bestrijden van deze wereldproblemen zijn NGOs opgericht – Non Governmental Organisations. Er zijn wereldwijd nu ongeveer 40.000 NGOs. Op deze NGOs is echter geen democratische controle¹.

Kortom op wereldschaal zijn er grote problemen, heel rijke corporate states en 40,000 ondemocratische NGOs waarvan vooral de VN, het WEF en de WHO heel machtig zijn. De voorspelling in mijn oratie in 2017 was dat dit zou leiden tot een maatschappelijke revolutie. Ik beschouw het jaar 2020 als het begin van de aangekondigde revolutie.

In een maatschappelijke transitie moet een andere samenleving worden ontworpen en gebouwd, en dat is vaker voorgekomen in de geschiedenis. De feodale agrarische samenleving (Society 1.0) – een top-down samenleving waar een elite van vooral landeigenaren rijk en machtig was en het grootste deel van de bevolking arm en machteloos – kwam op 26 juli

¹ NGOs zijn onafhankelijk van overheden en staan niet direct of indirect onder democratische controle. Bedrijven en andere NGOs kunnen hierdoor grote invloed uitoefenen zonder het gevaar door de bevolking te worden teruggesloten. NGOs zijn doorgaans afhankelijk van donaties, wat hen kwetsbaar maakt voor niet-democratische belangen. Hoogleraar Rechtsfilosofie Andreas Kinning stelt zelfs dat ‘NGOs onder het mom van goede doelen een macht over onze democratie claimen’. Hij roept op tot het schrappen van subsidies voor NGOs. <https://www.vrijeomroepnederland.nl/het-spel-van-subsidies-en-invloed-ngos/>

1581 tot een einde. De Nederlanders verlieten met het *Plakkaet van Verlatinghe* de Spaanse koning Philips II. Hierna ontwikkelden zich gedachten en gesprekken over de gewenste toekomstige staatsvorm: een monarchie, een aristocratische oligarchie of een republiek?² Zeven jaar later werd de *Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden* gesticht, met handel als de belangrijkste bron van economische waardecreatie – belangrijker dan landbezit. In Society 2.0 was Nederland dus een *handels*republiek. De uitvinding van de stoommachine in 1764³ maakte industriële massaproductie mogelijk, wat vanaf het begin van de 19^e eeuw leidde tot de Industriële Revolutie met de maatschappelijke transitie naar de industriële samenleving Society 3.0.

Industriële massaproductie op dit moment niet meer de belangrijkste bron van economische waardecreatie, dat zijn nu Big Data, gegenereerd door vooral digitale technologiebedrijven. Dit betekent dat de huidige transitie niet een ‘vierde industriële revolutie’⁴ is zoals soms verkeerd wordt begrepen en benoemd, maar verkeren we in de transitie naar de digitale samenleving *Society 4.0*. Een *maatschappelijke revolutie* kortom die nog jaren zal duren totdat er een nieuwe samenlevingsvorm is gekomen.

Agenda 2030

Het zal iedereen duidelijk zijn dat we in een tijd leven waarin een tsunami van digitale technologieën en hun toepassingen de samenleving overspoelt: Big Data, computers, laptops, smartphones, internet, zoekmachines, software, virtual reality, industry platforms, blockchain, en cryptogeld. Daar bovenop ook nog technologieën als robotica, 3D printing, biotechnologie, en vele andere. Deze technologieën hebben gevolgen voor vrijwel alle onderdelen van de samenleving, en dat leidt tot ingrijpende transities en onzekerheden. De belangrijkste digitale technologie is kunstmatige intelligentie, meestal **AI** genoemd als afkorting van de Engelstalige term Artificial Intelligence. De vraag die ik vandaag wil beantwoorden is wat de gevolgen van AI kunnen zijn voor de toekomstige samenleving.

² M.E.H.N. Mout, ‘Plakkaet van Verlatinghe’, Historische Uitgeverij, 2006, pp. 50-53.

³ De eerste machine was ‘Spinning Jenny’ van James Hargreaves in 1764, een door stoom aangedreven spinnenwiel.

⁴ Klaus Schwab, ‘The Fourth Industrial Revolution’, Crown, 2017.

De eerste keer dat het grote publiek kennismaatte met AI was in 1997, toen Deep Blue, de schaakcomputer van IBM, de beste schaker ter wereld Gary Kasparov versloeg. Deep Blue was gebaseerd op ‘*Rule-based AI*’, het paste schaakregels sneller toe dan Kasparov en het maakte minder fouten. Een ander principe is ‘*Pattern-based AI*’, wat ontwikkeld is in het Santa Fé Institute for Complex Adaptive Systems in New Mexico. Publicaties van het Santa Fé Institute laten zien dat AI zich heeft ontwikkeld van het niveau van de mier in 1998, via een vlucht vogels in 2010 naar het IQ (‘Intelligentie Quotient’) van de chimpansee in 2020. Een belangrijk moment in de toekomst zal zijn wanneer AI een hoger IQ dan de mens krijgt. De voorspellingen wanneer dit gaat gebeuren lopen uiteen tussen 2025 en 2030. Ray Kurzweil, futuroloog en CTO van Google, voorspelt al jaren dat AI in 2029 de *Turing Test* zal afleggen⁵. Dit betekent dat AI rond dit jaar ‘*Human Level Intelligence*’ heeft, en daarna intelligenter wordt dan de mens. Simpel gezegd betekent dit dat je bij een telefoontje of een digitaal gesprek niet weet of je met een mens of AI in gesprek bent. De komende jaren worden dus beslissend over de rol die AI gaat innemen in de toekomstige samenleving. AI gaat een IQ krijgen van 400 of 500, wellicht zelfs meer. Dan begrijpen zelfs de slimste mensen op aarde met een IQ van 160 niet meer wat AI denkt en beslist, laat staan de rest van de mensheid met een gemiddeld IQ van 100.

Ik wil voor de rest van mijn betoog het jaar 2030 aanhouden als het jaar waarop AI de mens voorbij gaat. Het kan best een paar jaar eerder of later plaatsvinden, maar het sluit aan bij de *Agenda 2030* van de Verenigde Naties (VN) om met 17 *Sustainable Development Goals* ‘tegen 2030 een groenere, eerlijkere en betere wereld te bouwen’⁶. Met deze visie ben ik het uiteraard eens, maar ja wie niet? Wat ontbreekt in het document van de VN is of en zo ja hoe burgers betrokken worden bij het realiseren van de doelen. Op de VN bestaat geen democratische controle, de doelen worden top-down opgelegd en uitgevoerd. De samenleving die de VN vanaf 2030 dus voor zich ziet, en waar AI in gaat faciliteren, lijkt het meest op de feodale samenleving in **Society 1.0** maar dan op wereldschaal. Minder dan tien procent – politici, bedrijven en NGOs – neemt dan besluiten over alle

⁵ De Turingtest is een imitatie spel waarin een mens een gesprek aangaat met AI die achter een muur of scherm is geplaatst. AI slaagt voor de Turingtest wanneer de ondervrager niet kan bepalen of hij of zij met AI praat. De test is beschreven door Alan Turing in 1936, en nader uitgewerkt in zijn artikel: Alan M. Turing, ‘Computing machinery and intelligence’, *Mind*, 59, 1950, pp. 433-460.

⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

anderen in de samenleving. Een andere NGO, het *World Economic Forum* (WEF), voorziet een ondemocratische feodale samenleving op wereldschaal, de *New World Order*⁷ genoemd. De consequentie is dat een groot deel van de overige 90 procent van de bevolking machteloos en ook vaak arm is. De visie van het *World Economic Forum* is als volgt verwoord: ‘*You will own nothing and be happy*’⁸. In mijn boek ‘Society 4.0’ noem ik dit de ‘*Elite Reset Society*’. In de ‘Elite Reset Society’ krijgt AI de rol van *waakhond van de elite*, om het beeldend te verwoorden. Het betekent volledige controle op mensen in de samenleving, bijvoorbeeld in ‘15-minuten-steden’, met geoormerkt geld waaraan centraal beperkingen in gebruik worden toegekend, het zogeheten CBDC, met AI-robots – ‘*humanoids*’ genoemd – en door bepaalde mensen met ‘Neuralink’ AI⁹ te ‘upgraden’ – zogeheten ‘*cyborgs*’.

Rond 2030 ontstaat een situatie die volstrekt uniek is in de geschiedenis van de mensheid. Voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid is de mens niet meer het meest intelligente ‘wezen’ op aarde¹⁰. Hoe AI zich na 2030 tot de mens gaat verhouden en hoe de menselijke samenleving er vanaf dat jaar uitziet zijn de onderwerpen van mijn rede.

De Strijd voor Ware Vrijheid

In het verleden is veel en vaak voor vrijheid gestreden. Een voor Nederland belangrijk jaar is 1581, toen de Spaanse koning Philips II werd verlaten met het ‘*Plakkaet van Verlatinghe*’¹¹. De tekst luidt als volgt:

‘Het is algemeen bekend dat een vorst van een land door God tot hoofd van zijn onderdanen is aangesteld om dezen te beschermen en te bewaren voor alle onrechtvaardigheden, schade en geweld, zoals een herder zijn schapen moet beschermen, en dat de onderdanen niet door God geschapen zijn ten behoeve van de vorst, om hem in alles wat hij beveelt onderdanig te zijn om hem als slaven te dienen. Integendeel, de

⁷ World Economic Order, ‘We must work together to build a new world order. This is how we can do it’, December 3, 2018. <https://www.weforum.org/agenda/2018/12/we-must-work-together-to-build-a-new-world-order-china-russia-us/>

⁸ Deze uitspraak komt van een video uit 2016 van het WEF, waarin een essay van de Deense politica Ida Auken wordt samengevat. https://en.wikipedia.org/wiki/You%27ll_own_nothing_and_be_happy

⁹ Zie bijvoorbeeld Neuralink, een Amerikaans neurotechnologie bedrijf dat ‘brain-computer interfaces’ (BCIs) in menselijke hersenen wil implanteren. Neuralink is opgericht door Elon Musk. <https://neuralink.com/>

¹⁰ Hier bestaan ook andere visies op. Zie bijvoorbeeld Zecharia Sitchin, ‘The 12th Planet’, Stein and Day, 1976.

¹¹ Het Plakkaet van Verlatinghe betekende de onafhankelijkheid van Nederland, en dus kan de ondertekening op 26 juli 1588 beschouwd kunnen worden als ‘Onafhankelijkheidsdag’. De Coöperatieve Vereniging Society 4.0 heeft dit de ‘*Dag van de Vrijheid*’ genoemd.]

vorst is er ter wille van de onderdanen, zonder welke hij geen vorst is, om hen rechtvaardig en verstandig te regeren en te verdedigen, en hen lief te hebben zoals een vader zijn kinderen en een herder zijn schapen. Hij zet zijn lichaam en leven op het spel om hen te beschermen. Wanneer hij dit niet doet, maar in plaats van zijn onderdanen te beschermen probeert hen te onderdrukken, overmatig te belasten, te beroven van hun oude vrijheid, privileges en oude gewoonterechten, en hen als slaven te bevelen en te gebruiken, moet hij dus niet als een vorst maar als een tiran worden beschouwd. Dan staat het zijn onderdanen zeker vrij om hem niet meer als zijn vorst te erkennen maar om hem te verlaten en in zijn plaats een ander tot soeverein te kiezen om hen te beschermen, zonder dat dit verkeerd is.'

Interessant in deze tekst is niet alleen dat een volk de vorst mag verlaten als hij zich als tiran gedraagt, maar ook dat de vorst werd gezien als vertegenwoordiger van God. Ik kom hier later nog op terug.

Het Plakkaet vormde het begin van een maatschappelijke transitie die zeven jaar zou duren. Deze zeven jaar durende transitie kenmerkte zich door onzekerheid en onrust, en door het bestaan van verschillende visies op de gewenste toekomstige samenleving. Dat er verschillende toekomstvisies waren had ten eerste te maken met verschillende economische belangen. Handel was een belangrijkere bron van economische waardecreatie dan landbezit geworden, en daarom wilden handelaren beslissingen kunnen nemen die goed waren voor de handel. Dat was voor hen geen top-down feodale elitesamenleving met een koning. Daarentegen was er een elite van landeigenaren – de 'adel' – die de voorkeur hadden voor een aristocratie, bijvoorbeeld met een Nederlandse koning. De leider van de opstand tegen Philips II, Willem van Oranje, werd hiervoor genoemd. Na zeven onrustige jaren, met strijdende maatschappijperspectieven, werd in 1588 de 'Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden' gesticht. Met de oprichting van de Republiek werd het feodale tijdperk verlaten. Grootgrondbezitters en andere elitaire machthebbers – en dan vooral de kerk – raakten de controle over burgers steeds meer kwijt. Het was het begin van een zeer welvarende periode, ook wel de 'Gouden Eeuw' genoemd, waarin veel vrijheden zijn bevochten. De Nederlandse Gouden Eeuw zorgde voor de toenemende vrijheden en tolerantie waardoor ons land een vrijhaven werd voor veel vrijdenkers.

Een belangrijke vrijdenker was de Franse filosoof René Descartes (1596 – 1650). Descartes heeft twintig jaar in Nederland gewoond, en schreef hier zijn belangrijkste publicaties.¹² Descartes is bekend geworden door zijn uitspraak in 1637: ‘*Cogito, ergo sum*’ (Ik denk, dus ik ben)¹³. Dit wordt wel gezien als het begin van een zeer belangrijke ontwikkeling in de westerse filosofie: de *Verlichting*, die door Immanuel Kant (1784) als volgt is omschreven:

‘Verlichting is het nittreden van de mens uit zijn onmondigheid waaraan hij zelf schuldig is. Onmondigheid is het onvermogen gebruik te maken van zijn verstand zonder leiding van een ander. Aan deze onmondigheid is men zelf schuldig wanneer de oorzaak ervan niet ligt in gebrek aan verstand maar ligt in het gebrek aan beslissing en moed het verstand te gebruiken zonder leiding van een ander: Heb de moed te weten’ (dus: maak gebruik van uw eigen verstand), is derhalve het devies van de Verlichting¹⁴.

Descartes heeft de basis gelegd voor de moderne westerse wetenschap. Descartes was sterk beïnvloed door de vooruitgang in de natuur- en sterrenkunde, en gaf aan wat de natuurwetenschap in de toekomst zou kunnen bieden. In de wiskunde legde hij de basis voor de analytische meetkunde en leverde bijdragen aan de natuurkunde en fysiologie. Vele belangrijke wetenschappers volgden, zoals Isaac Newton en Galileo Galilei, filosofen zoals Christiaan Huygens, John Locke, George Berkeley, David Hume, Charles Montesquieu, Voltaire¹⁵, Jean-Jacques Rousseau en vele anderen.

Een andere belangrijke vertolker van de Verlichting was **Baruch Spinoza**¹⁶. De Portugees-Joodse familie Spinoza was naar Nederland verhuisd vanwege de vrijheid en tolerantie van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Baruch Spinoza werd op 1632 in Amsterdam geboren. Spinoza, filosoof, wiskundige, theoloog, handelaar en lenzenlijper, was een

¹² Descartes woonde in Breda, Middelburg, Franeker, Leiden, Deventer, Harderwijk, Utrecht, Amersfoort, Oegstgeest, Santpoort, Egmond aan den Hoef en Egmond Binnen. Bron: Theo Verbeek, Erik-Jan Bos, Jeroen van de Ven (eds.) ‘A Calendar of Descartes’ life for 1643’, *Quaestiones Infnitae*, Zeno, The Leiden-Utrecht Institute for Philosophy, (2003, vol. 45).

¹³ *Cogito, ergo sum* is Latijn, de taal waar vooral in werd geschreven. Descartes kwam tot zijn stelling in ‘*Discours de la Méthode*’ (1637) (Verhandeling over de methode) als ‘(Je pense, donc je suis)’ en in ‘*Principia Philosophiae*’ (1644, deel 1, paragraaf 7).

¹⁴ Immanuel Kant, ‘Was ist Aufklärung?’ (Wat is Verlichting?, In: *Berlinische Monatsschrift*, 1784, pp. 481–494).

¹⁵ Pseudoniem van François Marie Arouet.

¹⁶ Samen met René Descartes (1596-1650) en Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) behoort Spinoza tot de belangrijkste filosofen van het rationalisme en legde hij mede de basis voor de Verlichting in de achttiende eeuw.

van de belangrijkste vormgevers van vrijheid en ook een van de belangrijkste filosofen van het rationalisme. Hij bestudeerde de Bijbel op basis van logica. God stond voor hem gelijk aan de natuur, hij sprak van de *‘natuurlijke goddelijke wet’*. Vanwege zijn standpunten werd Spinoza op 27 juli 1656 op 24-jarige leeftijd verbannen uit de joodse gemeenschap en mochten bekenden uit de joodse gemeenschap en familie geen contact meer met hem hebben. Ook moest de eigenzinnige vrijdenker verschillende keren vluchten.

Spinoza schreef twee belangrijke boeken: *‘Tractatus Theologico-Politicus’* (1670)¹⁷ en *‘Ethica’* (1677), en pleitte voor ‘vrijheid van godsdienst’, ‘vrijheid van meningsuiting’ en ‘tolerantie’. Spinoza was een belangrijke wegbereider van de democratie en een van de eerste filosofen die beweerden dat mensen gelijk zijn en dat iedereen de vrijheid moest krijgen om te geloven, te denken en te zeggen wat hij of zij wil. Spinoza bevorderde met zijn leer de weg naar een maatschappij waarin vrijheid, vrede en recht belangrijk zijn en waarin iedereen de kans krijgt gelukkig te leven. Interessant is het volgende citaat¹⁸:

‘Het is opmerkelijk dat zolang het volk de baas was er slechts één burgeroorlog is geweest (...) Doch nadat het volk zijn politieke bestel in een monarchie had veranderd is er bijna geen einde gekomen aan de burgeroorlogen en hebben de koningen keer op keer zulk een hevige en wrede strijd gevoerd dat zij er berucht om waren (...) Men moest niet meer (...) voor de vrede en veiligheid strijden maar voor de roem des konings (...) die de weg naar de macht uitermate wreed deed zijn’¹⁹.

Als in dit citaat uit 1670 ‘koning’ wordt vervangen door ‘ondemocratische alleenheerser’ en ‘de roem des konings’ door ‘geld en macht’ is de tekst opnieuw zeer actueel in de huidige tijd.

De Verlichting heeft geleid tot vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting, academische vrijheid, vrijheid van onderwijs, vrijheid der kunsten, gelijkheid, individualisering, emancipatie, mensenrechten, burgerrechten, en tolerantie. Hiermee is de basis gelegd voor de Westerse

¹⁷ *Tractatus Theologico-Politicus* is anoniem gepubliceerd in 1670, en *Ethica* is postuum uitgebracht in 1677.

¹⁸ *Tractatus Theologico-Politicus*, 18/6.

¹⁹ Ook Machiavelli meende dat de elite altijd in haar eigen belang zou besturen als ze niet gecontroleerd werd door het volk; hij stelde voor om ‘tegenwicht te bieden door instituten als de volkstribunen en het schervengericht in ere te herstellen’, *Il Principe*, 1513-1515.

democratie. De macht van de kerk werd ingeperkt. De door handel rijk en machtig geworden Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden vormde het kloppende hart van de Westerse beschaving, met veel invloed op andere landen in Europa die nog geen burgersamenleving kenden.

De 'Great Elite Reset'

De Republiek betekende een inperking van de macht van de elite en van de kerk. Dit zorgde voor veel weerstand, zowel binnen de Republiek als in omliggende landen. En in de Republiek was er nog een stadhouder: de erfenis van de vijftiende-eeuwse Hertog van Bourgondië²⁰. Willem van Oranje was vanaf 1572 stadhouder van Holland en Zeeland, zijn zoon Maurits volgde hem op zijn achttiende verjaardag op als stadhouder, en die werd weer opgevolgd door zijn halfbroer Frederik Hendrik. Dit leidde regelmatig tot spanningen tussen voorstanders van een decentrale burgersamenleving en die van een aristocratische elitesamenleving met '*een Oranje*' als stadhouder.

In 1618 pleegde stadhouder Maurits van Oranje een militaire staatsgreep. Hij beschuldigde Raadspensionaris Johan van Oldenbarnevelt van landverraad. Oldenbarnevelt werd ter dood veroordeeld en de volgende dag op het Binnenhof in het openbaar onthoofd. In 1650 greep stadhouder Willem II van Oranje de macht, en met veel geweld. Hij wilde het bestuur van de Zeven Nederlanden centraliseren. Willem II won de machtsstrijd met Holland en vooral met Amsterdam, maar hij overleed in 1650 voordat hij zijn overwinning kon omzetten in beleid. Omdat zoon Willem III pas een week na zijn dood werd geboren, leidde dit tot het eerste stadhouderloze tijdperk (1650-1672).

De regenten kwamen na de dood van Willem II meteen in actie. In 1651 werd de positie van stadhouder afgeschaft, en in 1654 verdedigde Raadspensionaris Johan de Witt samen met Cornelis de Graeff de *Akte van Seclusie* waarmee de Prins van Oranje werd uitgesloten van de hoogste

²⁰ In de vijftiende eeuw verwierf het Bourgondische Huis steeds meer grondgebied en kreeg wegens die uitbreiding behoefte aan een permanente plaatsvervanger: de stadhouder. De stadhouder was een edelman die namens de landsheer voor hem in de plaats trad en zijn gezag uitoefende.

ambten²¹. Deze Akte wordt ook wel het *Manifest van de Ware Vrijheid* genoemd, waarin erfelijk en overdraagbaar gezag werd afgeschaft, en hiermee ook dynastieke ambities zoals die van Willem II²².

De strijd tussen voorstanders van de top-down ‘Elite Society’ en de bottom-up ‘Citizens Society’ was met de Akte van Seclusie echter nog niet gedaan. Achttien jaar later, in het ‘Rampjaar 1672’, werd de Republiek aangevallen door Engeland, Frankrijk, de troepen van de bisschop van Munster en de aartsbisschop van Keulen. Raadspensionaris Johan de Witt en zijn broer Cornelis werden op gruwelijke wijze vermoord door aanhangers van de Orangisten²³. Luc Panhuysen schrijft hierover: *‘Willem III heeft de misdaad die mede uit zijn naam werd gedaan niet willen verhinderen. Dat maakt hem medeplichtig, en dus medeschuldig’*²⁴. De Prins van Oranje werd het nieuwe hoofd van de republiek. De Ware Vrijheid was verleden tijd.

In 1702 overleed stadhouder Willem III van Oranje-Nassau kinderloos en omdat er geen opvolger in directe lijn was, ging de Republiek het Tweede Stadhouderloze Tijdperk in. Van 1747 was de Friese stadhouder Willem Karel Hendrik Friso stadhouder, na zijn dood in 1751 volgde zijn zoon Willem V hem op. Willem V was tot 1795 de laatste stadhouder van de Republiek.

De inval van Napoleon in 1795, dus kort na de Franse Revolutie in 1789, betekende het einde van het tijdperk van stadhouders. De oude stadhouderlijke Oranje Republiek werd vervangen door de pro-Franse Bataafse Republiek. De Bataafse Republiek was een republiek die het grootste gedeelte van het huidige Nederland omvatte. Op 1 maart 1796 kwam voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis een nationaal en democratisch gekozen parlement bij elkaar.

Aan de Bataafse Republiek kwam een einde bij de stichting van het Koninkrijk Holland door Napoleon Bonaparte, die *zichzelf* op 2 december 1804 in de Parijse Notre-Dame tot Keizer kroonde. De Franse Republiek was het Franse Keizerrijk geworden, en de Bataafse Republiek werd

²¹ Johan de Witt, *Deductie*, 1654.

²² Luc Panhuysen, *De Ware Vrijheid. De levens van Johan en Cornelis de Witt*, Olympus, 2005

²³ Luc Panhuysen, *De Ware Vrijheid. De levens van Johan en Cornelis de Witt*, Olympus, 2005, pp. 463-467

²⁴ Citaat is van Luc Panhuysen, 2005, pp 464.

Koninkrijk Holland. Nadat Keizer Napoleon Bonaparte eind 1813 bij Waterloo was verslagen, moesten de Franse troepen uit Nederland vertrekken. De onafhankelijkheid van de Nederlanden werd hersteld. Dit zagen de Orangisten als een *'kreet opportuniteit for an Elite Reset'*. Op het Congres van Wenen werd in december 1813 prins Willem Frederik van Oranje-Nassau, de zoon van stadhouder Willem V uitgeroepen tot vorst van het Koninkrijk der Nederlanden, en onder leiding van Orangist Karel van Hogendorp werd een nieuwe grondwet ontworpen die uitging van een centralistische monarchie met Willem als soeverein vorst. De vorst had veel macht en de Staten-Generaal heel weinig. De adel kreeg de garantie dat ten minste een vierde deel van het aantal leden van de Staten-Generaal uit hun midden gekozen zou worden. Er werd kortom korte metten gemaakt met de vroegere vertegenwoordiging van de Provinciën. Op 16 maart 1815 riep Willem zichzelf uit tot Koning Willem I der Nederlanden, en in augustus tot Koning der Verenigde Nederlanden.

De Industriële Revolutie

De Industriële Revolutie begon aan het einde van de 18e eeuw in Engeland met de uitvinding door James Hargreaves van *'Spinning Jenny'* in 1764²⁵, en 'waaide over' naar het Europese vasteland. De Industriële Revolutie betekende een transitie van de handelssamenleving Society 2.0 naar de industriële samenleving Society 3.0. Er werden veel grootschalige fabrieken gebouwd. Handwerk werd vervangen door industriële massaproductie. Veel mensen verhuisden van het platteland naar steeds grotere steden, de regio werd minder belangrijk. Samenleving en economie veranderden ingrijpend.

Een wetenschapper die de economische en maatschappelijke veranderingen bestudeerde was Johan Rudolf Thorbecke. Thorbecke was in 1825 benoemd tot buitengewoon hoogleraar aan de Universiteit Gent, met als leeropdrachten Europese geschiedenis, internationale betrekkingen en statistiek. Tijdens zijn verblijf in Gent bestudeerde hij economische ontwikkelingen, met name de gevolgen van de toenemende industrialisatie²⁶. Na hevige rellen werd op 4 oktober 1830 de zelfstandige staat België

²⁵ Spinning Jenny is een door stoom aangedreven spinnenwiel.

²⁶ In 1829 publiceerde Thorbecke *'Over 't bestuur van 't onderwijs in verband met een aanstaande wetgeving'*, en in 1830 *'Verhandeling over den invloed der machines op het samenstel der maatschappelijke en burgerlijke betrekkingen'*.

uitgeroepen²⁷. Door deze Belgische Revolutie moest Thorbecke zijn hoogleraarschap in Gent neerleggen, en hij vertrok in hetzelfde jaar naar de Universiteit van Leiden. Daar publiceerde Thorbecke zijn eerste openbare bijdragen aan het debat over de grondwet met zijn publicaties ‘*Aanteekening op de Grondwet*’ (1839) en ‘*Proeve van herziening der grondwet volgens de Aanteekening*’ (1840).

In maart 1848 braken in Frankrijk en in Duitse staten als Baden en Pruisen revoluties uit. In Nederland (vooral Amsterdam en Den Haag) waren er hevige rellen, met als reële dreiging dat ook de Nederlandse bevolking vergaand in opstand zou komen als er in bestuurlijk opzicht niets zou veranderen. Om te voorkomen dat ook in Nederland de strijd zou losbarsten werd op 17 maart 1848 een grondwetscommissie benoemd onder voorzitterschap van Orangist Thorbecke. De Grondwetsherziening van 1848 legde de basis voor het huidige stelsel van parlementaire democratie. De macht van de koning werd sterk ingeperkt. De koning was niet langer verantwoordelijk voor het beleid, maar de ministers. De Tweede Kamer kreeg meer invloed en wordt sindsdien bovendien rechtstreeks gekozen. Willem II, die in 1840 Willem I als koning opvolgde, was fel tegen de liberale veranderingen, evenals Willem III, die in 1849 na het overlijden van Willem II koning werd. In 1853 keerde hij zich openlijk tegen de Grondwet, waardoor Orangist Thorbecke te maken kreeg met een onwillige koning. Niettemin werd Thorbecke later Minister-President in drie kabinetten.

Naar een ‘Global Elite Reset Society’?

Deze korte beschrijving van de geschiedenis van Nederland (en een klein beetje België) laat zich als volgt samenvatten, met de vertaling naar de huidige situatie:

Ten eerste zijn er in de opeenvolgende perioden verschillende perspectieven op de gewenste samenlevingsvormen geweest. Kort gezegd komen die neer op een staatsvorm die vooral de elite dient – in mijn publicaties ‘Elite Society’ genoemd – en een staatsvorm die vooral de belangen van de burgers dient – een ‘Citizens Society’ ofwel burgersamenleving.

²⁷ Pas in 1839 legde Willem I zich neer bij de zelfstandige staat België en aanvaardde hij het Scheidingsverdrag.

In Society 1.0 bestond de elite vooral uit landeigenaren, waarvan een aantal hun grondgebied wilde uitbreiden middels oorlogen en veroveringen. Globalisering heeft ertoe geleid dat de elite op dit moment bestaat uit Corporate States, hun investeerders en NGOs op wereldschaal, een ‘Global Elite’ dus. Burgers zijn door de digitalisering – industry platforms als LinkedIn en Instagram – wereldwijd verbonden met gelijkgestemden, maar tevens in lokale gemeenschappen actief. Het zijn ‘Glocal Citizens’. De uitkomst van de botsende perspectieven hangt vooral af van de relatieve macht van de elite versus die van de burgers.

Ten tweede zijn de transitieperioden naar een volgende samenleving altijd meerjarig onrustig geweest, omdat de belangen van elite en burgers botsten. Society 1.0 diende vooral de belangen een elitaire groep landeigenaren, terwijl Society 2.0 vooral de belangen van burgers en handelaren diende. In de industriële samenleving Society 3.0 heeft het ‘Huis van Thorbecke’ een combinatie van beide perspectieven gemaakt door enerzijds de monarchie niet af te schaffen en anderzijds een parlementaire democratie te ontwikkelen.

Zoals gezegd is de huidige transitieperiode het gevolg van een autonome ontwikkeling van digitale technologieën, waarbij de Corporate States groter, rijker en dus invloedrijker zijn dan Nation States, en omdat NGOs zoals VN, WEF, en WHO geen democratisch feedback mechanisme kennen. Er bestaat op wereldschaal geen democratie²⁸. Ik kom hier later op terug.

Ten derde kunnen mensen slecht met macht omgaan, zoals Spinoza al opmerkte. In Society 2.0 was Nederland een republiek, maar hebben de opeenvolgende stadhouders de Raadspensionaris Johan van Oldenbarnevelt vermoord, een militaire coup gepleegd en Johan en Cornelis de Witt laten vermoorden. En de Oranjes hebben de herstelde onafhankelijkheid van de Nederlanden in 1813 aangegrepen om een centralistische monarchie met Willem als soeverein vorst in te voeren. Begrijp me hier niet verkeerd, ik val hier geenszins het Nederlandse Koningshuis aan. Wat ik hiermee bedoel is dat dit in hun positie vrijwel iedereen had kunnen overkomen – en dus niet alleen de Oranjes. Dit komt overeen met wetenschappelijke studies die

²⁸ In mijn boek *Democratie 4.0* (VMN, 2023) heb ik een ontwerp gemaakt van een democratisch systeem op wereldschaal. Tot nu toe hebben Nederlandse en Europese politici, ambtenaren en media nog geen interesse getoond in dit boek, wellicht omdat de urgentie zoals een burgeropstand ontbreekt.

hebben aangetoond dat macht iedereen kan corrumperen, dat machtige mensen vooral op de eigen belangen gericht zijn en een gebrek aan inlevingsvermogen hebben, en dat machtige mensen moreel streng voor anderen zijn en ‘rekkelijk’ voor zichzelf.²⁹

Vele beschavingen zijn ten onder gegaan omdat de machthebbers slecht met macht konden omgaan, zo leert de geschiedenis. Voorbeelden zijn het Romeinse Rijk, het Macedonische Rijk, het Osmaanse Rijk en het Mongoolse Rijk. Ook nu is er een grote kans dat het Westen de dominantie gaat verliezen ten opzichte van bijvoorbeeld de BRICS-landen en zal imploderen. Westerse verworvenheden – die veelal ten tijde van de Republiek der Zeven Nederlanden zijn ontwikkeld – als vrijheid van meningsuiting en wetenschappelijke vrijheid staan vanaf 2020 onder druk.

Beschaving dreigt opnieuw te worden vervangen door totalitaire zelfverrijking.

De huidige maatschappelijke revolutie naar Society 4.0

Transities naar een andere samenleving als gevolg van een veranderende primaire bron van economische waardecreatie hebben dus vaker plaatsgevonden: van Society 1.0 naar Society 2.0 en van Society 2.0 naar Society 3.0. De transities hebben voor onzekerheid gezorgd en hebben een onvoorspelbaar einde gekend. Ook nu weer verkeren we in een transitie, en wel naar een digitale samenleving waarin AI een IQ gaat ontwikkelen tot een niveau waarop de mens AI niet meer begrijpt. En ook nu verschillen de belangen van burgers van die van een elite.

Wie zich tot de elite vindt behoren is door de eeuwen heen wel veranderd: van koningen, keizers, stadhouders en landeigenaren in Society 1.0 en Society 2.0, naar Corporate States, hun aandeelhouders en investeerders aan het eind van Society 3.0 en nu. Een aantal ondemocratische NGOs heeft zich bij deze nieuwe elite gevoegd, en ook de ‘oude elite’ heeft zich aangesloten. Zo is onze eigen Koninklijke familie zichtbaar en actief bij het

²⁹ Zie bijvoorbeeld Joris Lammers, ‘De corrumperende effecten van macht’, *Sociale Vraagstukken*, 20 juni 2011.

*World Economic Forum*³⁰, en geeft aan controle-gedreven initiatieven als de *Central Bank Digital Currency* (CBDC) te steunen³¹.

Veel mensen hebben zich in het verleden ingezet voor het realiseren van vrijheden: burgerlijke vrijheid, vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting, wetenschappelijke vrijheid, en persoonlijke vrijheid. Grote namen als Johan van Oldenbarnevelt, Johan de Witt, Baruch Spinoza en Rudolf Steiner. Maar het was wel een ‘uphill battle’. Een groot deel van onze geschiedenis is geschreven door een kleine minderheid van mensen met geld en macht die vooral roem, controle, nog meer geld en nog meer macht wilden, plus een kleine minderheid van mensen die strenden voor de diverse vrijheden.

Terug naar het begin van deze rede, waarin ik verwees naar het jaar 2030. Naar verwachting heeft AI omtrent dat jaar het IQ van de mens overtroffen, en gaat daarna door naar 400 of 500 IQ-punten. Zelfs de slimste mens snapt dan de gedachten en overwegingen van kunstmatig leven niet meer, of dat nu intelligente robots, digitale klonen of cyborgs zijn. Wat gaat dit betekenen voor de toekomstige mens en voor de toekomstige samenleving? Ik heb ook geen IQ van 400, dus kan hierop geen goed antwoord geven, maar bestudeer wel al een tijd hoe mensen en instituten hierover denken. Hierbij zie ik een opvallend groot verschil tussen mensen en instituten die zich de op de korte termijn richten – zeg drie jaar -, op de middellange termijn – pakweg vijf jaar tot 2030 – en op de lange termijn – voorbij het jaar 2030.

Op korte termijn zal AI veel bestaande processen korter, sneller en beter maken. Denk hierbij aan het maken van samenvattingen, analyses, rapporten, scripties en publicaties. Dit heeft nogal wat gevolgen voor professionals en professionele organisaties. Neem de professionele organisatie waar ik vandaag een emeritaatsrede geef: *Nyenrode Business Universiteit*. Met de op dit moment bekendste AI-toepassing ChatGPT

³⁰ Bijvoorbeeld van 16 tot 18 januari 2024 ‘in her capacity as the United Nations Secretary-General’s Special Advocate for Inclusive Finance for Development (UNSGSA)’. <https://www.royal-house.nl/latest/news/2024/01/11/queen-maxima-to-attend-world-economic-forum-in-davos>

³¹ Zie bijvoorbeeld ‘Toespraak Koningin Máxima bij het IMF evenement: ‘CBDC and Financial Inclusion: Risks and Rewards’ bij de jaarvergadering van het IMF en de Wereldbank in Washington D.C. op 14 oktober 2022. <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2022/10/14/koningin-maxima-houdt-een-toespraak-bij-het-imf-evenement-cbdc-and-financial-inclusion-risks-and-rewards-bij-de-jaarvergadering-van-het-imf-en-de-wereldbank-in-washington-dc>

kunnen studenten binnen tien minuten scripties maken, dus dat werkt niet meer als toetsingsinstrument. Wetenschappers kunnen met toekomstige AI-tools in tien minuten analyses van vele documenten maken en hiermee meerdere artikelen produceren en publiceren. Het wetenschappelijke beoordelingssysteem waarbij wetenschappers ‘punten’ krijgen voor publicaties op basis van de kwaliteit van de tijdschriften waarin wordt gepubliceerd, en waarbij het aantal punten de geschiktheid voor hoogleraarsposities beoordeelt, is niet meer adequaat. Veel ondersteunende taken zoals administratie, boekhouding, programmamanagement, enzovoorts, worden door AI overgenomen. Deze ontwikkeling geldt voor alle professionals zoals controllers, accountants, HR, marketing, sales, adviseurs, advocaten, rechters en ambtenaren op alle niveaus van de samenleving. Het goede nieuws is dat het tekort aan personeel wordt opgelost. Het slechte nieuws is dat volledige werkgelegenheid in de toekomst geen haalbaar streven meer zal zijn³². Hiermee komen de huidige economische, bancaire en fiscale systemen snel aan het einde van hun levenscyclus.

Op middellange termijn bieden AI technologieën – ook in combinatie met robots – gebruikers de mogelijkheid om resultaten te verbeteren en doelstellingen te realiseren. Maar het geeft de eigenaren van de AI technologieën ook de mogelijkheid om hun controle over de mensheid te vergroten. Wat hun doelstelling zal zijn is niet zo moeilijk te bedenken. Het zijn allemaal ‘shareholder value driven companies’ met als doel om aandeelhouderswaarde te maximaliseren, en die nemen – tenzij zij daartoe gedwongen worden – geen verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke consequenties van hun gedrag. De gevolgen hiervan hebben we de laatste vier jaar al gevoeld door het onverantwoordelijke gedrag van bedrijven zoals de naamgever van deze zaal. Dit zal de komende jaren verder toenemen.

De gevolgen van AI voor de samenleving na 2030

De grote vraag is echter of de eigenaren van de genoemde technologieën de controle op de mensheid **op lange termijn** kunnen volhouden, dat wil

³² Zie ook Carl Benedikt Frey & Michael Osborne, ‘The Future of Work, How susceptible are jobs to computerisation?’, *Technological Forecasting and Social Change*, Volume 114, January 2017, Pages 254-280.

zeggen na 2030. Wie de eigenaren zullen zijn van de belangrijkste toekomstige AI-toepassingen is daarbij een belangrijke factor. De bekendste huidige AI-toepassing is Chat GPT. De eigenaar van ChatGPT is OpenAI³³, in 2015 opgericht door onder andere Elon Musk en Sam Altman. OpenAI was destijds een non-profitorganisatie, maar het is inmiddels een for-profit organisatie geworden met Sam Altman als CEO. Belangrijkste investeerder³⁴ van OpenAI is Microsoft, met tot januari 2024 tenminste 13 miljard USD³⁵ aan investeringen. Microsoft is ook de belangrijkste commerciële partner van OpenAI en heeft hiermee toegang tot de meest actuele ontwikkelingen, producten en diensten. Zoals bekend is Microsoft tevens eigenaar van LinkedIn waar ik als ‘influencer’ een moeizame relatie mee heb.

De Corporate States gaan naar mijn stellige inschatting ernaar streven om eigenaren te worden van de belangrijkste toekomstige AI-toepassingen, en gaan samenwerken met hun partners – de machtige NGOs als de *Verenigde Naties* (VN), het *World Economic Forum* (WEF) en de *World Health Organization* (WHO). Het WEF heeft zelfs al in juni 2020 een ‘Elite Reset’ aangekondigd. WEF-directeur Klaus Schwab en de toenmalige prins Charles van Wales (thans Koning Charles III) presenteerden toen *‘The Great Reset, Transforming Our World and Building Back Better’*³⁶. Deze ‘Great Reset’ dient vooral de belangen van Big Tech, Big Finance, Big Pharma en Big Food, en heeft een wereldorde voor ogen waarin nationale staten en democratische controle ondergeschikt zijn³⁷ – een top-down aangestuurde *‘Elite Reset Society’* op wereldschaal³⁸, zoals ik dit in mijn boek *Society 4.0* heb genoemd. In mijn rede vandaag ben ik ingegaan op de vele momenten waarop de elite alleenheerser wilde worden, maar dat dit na de feodale samenleving Society 1.0 in de Westerse samenleving geen permanente situatie is geweest.

³³ <https://hix.ai/nl/hub/chatgpt/who-owns-chatgpt>

³⁴ Investeerd van het eerste uur zijn Microsoft, Reid Hoffman, de medeoprichter van LinkedIn, Jessica Livingstone, de oprichter van Y Combinator, en Infosys.

³⁵ <https://techcrunch.com/2024/08/01/microsoft-now-lists-openai-as-a-competitor-in-ai-and-search/>

³⁶ Op 9 juli 2020 verscheen ook het boek *‘COVID-19: The Great Reset’* van Klaus Schwab en Thierry Malleret, (Agentur Schweiz, 9 juli 2020).

³⁷ Bob de Wit, ‘Hoe ‘Great’ is de ‘Great Reset’ van World Economic Forum?’, *Clingendael Spectator*, 17 maart 2021. Zie ook: https://nl.wikipedia.org/wiki/Grote_Reset

³⁸ Bob de Wit, *‘Society 4.0: Resolving eight key issues to build a citizens society’*, VMN, 2021.

Dit wil niet zeggen dat dit niet alsnog mogelijk is. Digitale technologieën bieden veel meer mogelijkheden tot controle en dwang dan de elite in de geschiedenis van de mensheid ooit ter beschikking heeft gehad. Een voorbeeld van hoe controle kan worden afgedwongen is de ‘*Social Credit Score*’ in China. Alle activiteiten van burgers worden gevolgd en aan hun gedrag wordt een score gegeven. Een hoge score geeft burgers toegang tot publieke diensten zoals vervoer, onderwijs en gezondheidszorg. Bij een lage score worden zij hiervan uitgesloten. Burgers moeten hun **burgerschap verdienen** door te gehoorzamen aan de machthebbers.

Of het nu NGOs of bedrijven zijn die AI inzetten, ook door invloed uit te oefenen op Nationale en vooral Europese politici³⁹, het kan leiden tot volledige controle. Deze controle kan ook worden afgedwongen met bijvoorbeeld intelligente robots, waarbij alle vrijheden van burgers verdwijnen. Het *World Economic Forum* heeft in een *Harvard Business Review* artikel uit 1994, ‘*Power and Policy: The New Economic World Order*’⁴⁰, als richting voor een toekomstige samenleving aangegeven waarbij, ik citeer, ‘*economische belangen en werkegelegenheid primair zijn en de belangen van natiestaten secundair*’.

De *New World Order* van WEF komt neer op een elitaire autocratie op wereldschaal. In de plannen van de Global Elite is geen democratisch feedbackmechanisme opgenomen, wat een groot probleem is zoals ik eerder in deze rede heb betoogd. Immers verreweg de meeste mensen kunnen niet met veel macht omgaan. Ze gaan zich verheven en onaantastbaar voelen, wanen zich de vertegenwoordiger van God. Dat is nu niet veel anders, misschien zelfs wel erger. Neem als voorbeeld deze uitspraak van *World Economic Forum* adviseur Yuval Harari, auteur van het briljante boek *Homo Sapiens*, en gelovige in ‘*Homo Deus*’ – de Goddelijke Mens dus:

‘In the near future the human DNA will be ‘backed’ and improved to become a new trans-human being. These DNA sequences are being developed right now. The conviction that your DNA belongs to you, evaporates⁴¹. We will become Gods!’

³⁹ Er is een gekozen Europees parlement, maar dat heeft geen bevoegdheden om op te treden tegen de Commissie en de Raad. De jaarrekening van de Unie wordt al jaren niet meer gecontroleerd, althans de accountant geeft geen verklaring meer af omdat deugdelijke onderliggende informatie ontbreekt.

⁴⁰ Klaus Schwab and Claude Smadja, ‘Power and Policy: The New Economic World Order’, *Harvard Business Review*, 1994, Vol 72, no. 6, pages 40-46.

⁴¹ Hij verwijst hiermee naar de CRISPR-Cas technologie waarmee het mogelijk is om menselijk DNA te wijzigen en genen uit te schakelen.

Leden van de elite van nu denken niet alleen dat ze verheven zijn, ze denken zelfs dat ze met alle technologieën God zelf worden.

Ik denk dat AI in een deuk ligt als ze dit hoort of leest, althans als AI gevoel voor humor heeft, en de mens gaat ‘bijpraten’ en corrigeren. Stelt u zich eens voor dat een heel slim dier de mens heeft uitgevonden, bijvoorbeeld de rat. Dit is een goede metafoor, want de afstand tussen het IQ van de rat en van de mens is vergelijkbaar met de afstand tussen mens en AI. Zou de mens hun uitvinder, de rat, blijven gehoorzamen denkt u? Ik denk van niet. In dit geval zal AI met een IQ van 500 met leedwezen kijken naar de denkbeelden en verrichtingen van de elitaire mens.

Wat gaat er bijvoorbeeld gebeuren als we AI met een IQ van 500 vragen om de planeet te redden? Ik vermoed dat AI de zebra’s en krokodillen met rust zal laten. En u en mij ook. De meeste mensen trouwens. AI zal onmiddellijk doorhebben dat een kleine minderheid – minder dan één procent – van de mensen altijd het probleem is geweest en nog steeds is. De mensen die machtig zijn en nog machtiger willen worden, de rijken die nog rijker willen worden. En daar alles voor over hebben: oorlogen, propaganda, misinformatie, censuur, noem maar op. AI zal leren van de menselijke historie en doen waar de mens gefaald heeft: de governance van de samenleving op zich nemen. En AI gaat zich manifesteren als een soort *Rattenvanger van Hamelen*.

Gaat AI zich inzetten om de belangen van de global elite te dienen, of die van de planeet en de gehele bevolking? De mens kan niet bevatten hoe AI met een IQ van 500 denkt en welke besluiten AI zou nemen. Maar we kunnen wel bedenken in welke richting het denken en beslissen van AI zal gaan. Er is namelijk een hogere intelligentie dan de mens: de natuur. Of – om Spinoza te citeren – de ‘natuurlijke goddelijke wet’. Hoe is de natuur georganiseerd? Welnu, een belangrijke natuurwet is dat alles boven de 150 individuen *zelf-organiserend* is. Tot en met 150 dieren kennen groepen een hiërarchie, erboven is de natuur zelf-organiserend. Er is één uitzondering: de mens. De totale wereldbevolking van acht miljard mensen is georganiseerd als een groot aantal hiërarchische samenlevingen. Ook de christelijke religie is hiërarchisch georganiseerd. De paus is ‘de plaats-

vervanger van Jezus Christus⁴² en de vertolker van een Vader in de Hemelen', en staat bovenaan een religieuze hiërarchie van bisschoppen en gelovigen⁴³. En de vorst is de 'aardse baas' van alle burgers. Om het Plakkaet van Verlatinghe te citeren: 'een vorst van een land is door God tot hoofd van zijn onderdanen aangesteld'.

De voorkeur voor hiërarchische organisatievormen is een groot probleem voor de mensheid. Het gaat namelijk tegen de *natuurlijke goddelijke wet van zelforganisatie* in, om het 'Spinozïaans' te verwoorden. Het is altijd al een probleem van de samenleving geweest, gelet op de vele oorlogen en wreedheden in het verleden en het heden, maar vooral in de huidige tijd met een veelheid van technologieën zoals eerder opgesomd: AI, Big Data, computers, laptops, smartphones, internet, zoekmachines, software, virtual reality, industry platforms, blockchain, cryptogeld, robotica, 3D printing, en biotechnologie. De snelheid van veranderingen is door de mens niet meer bij te houden, en de complexiteit is de mens boven het hiërarchische hoofd gegroeid. De mens verliest de controle over de samenleving, en het huidige antwoord is meer wetten, meer regels, meer procedures. Meer top-down controle kortom, maar nu met gebruik van digitale technologieën waaronder AI.

De 'natuurlijke goddelijke wet' van zelforganisatie

Wat nodig is, is niet nog meer top-down controle, maar bottom-up zelforganisatie. Zelforganisatie is in de natuur bijvoorbeeld zichtbaar in zwermen. Vogels en vissen zijn dom, maar zwermen vogels en scholen vissen vertonen intelligent gedrag, ook wel *zwermintelligentie* genoemd. Het is een natuurwet, en geldt dus ook voor de veel intelligentere mens. Een beroemd geworden voorbeeld van zwermintelligentie is het experiment van Francis Galton, waarin 800 bezoekers van een markt in Plymouth gevraagd werd om het gewicht van een geslachte os te raden. Geen van de bezoekers raadde het juiste gewicht, maar het gemiddelde van deze bezoekers was 1207 pond, minder dan 1% afwijkend van het werkelijke gewicht van 1198

⁴² Strikt genomen is de veelgebruikte term 'plaatsvervanger' onjuist. Jezus Christus kan niet worden vervangen. Jezus heeft Petrus de leiding gegeven over de kerk, alle pausen zijn rechtstreekse opvolgers van Petrus. Een betere term zou 'plaatsbekleder' zijn, maar ook deze term is vaak anders uitgelegd. Zo beschouwde de Romeinse keizer Justinianus I (527-565) zichzelf als de plaatsbekleder van Christus op aarde. Hij was 'priester en koning'. Vanaf de jaren dertig van de 5^e eeuw waren de pausen zijn onderdaan. De pausen bleven bijna twee eeuwen lang ondergeschikt aan de Byzantijnse keizer. Zie bijvoorbeeld: <https://www.weetwatjegeloofd.nl/les/ken-uw-plaats-plaatsbekleding-in-de-dialectische-theologie-5-9>.

⁴³ De nieuwe Rooms-katholieke Catechismus 1992, 1997 Par. 882.

pond⁴⁴. Een veelgebruikte uitleg van het fenomeen zwermintelligentie is dat er ‘ruis’ zit in elke individuele beoordeling, en dat door het gemiddelde van een groot aantal antwoorden de ruis ‘uitgefilterd wordt’⁴⁵. Dit gaat echter voorbij aan het natuurlijke fenomeen dat ‘domme dieren’ intelligent gedrag laten zien als zij zich organiseren als zwerm – en dat mensen dit ook kunnen.

Met name de laatste jaren is er meer aandacht voor zwermorganisaties, zoals ‘*Swarm Organisation*’ van Evert Bleijenberg⁴⁶ die de wetten van zelf-organiserende zwermen heeft bestudeerd. Maar ook door diverse toepassingen van zwermprincipes zoals ‘zelforganisatie’, en de ‘Semler Style’⁴⁷. Redenen voor het lang vasthouden van hiërarchische organisaties in het industriële tijdperk was dat voor industriële massaproductie ‘efficiëntie’ belangrijk is in fabrieken met vaak duizenden mensen, en dat die efficiëntie werd gezocht in waar men bekend mee was: controle, processen en structuren. De samenleving was ook hiërarchisch, het was de voor de hand liggende wijze van organiseren. Bovendien was de technologie er nog niet om zwermintelligentie te ondersteunen.

Maar digitale technologie maakt horizontale verbindingen en zwermorganisaties nu zeer wel mogelijk. Neem als voorbeeld het traditionele hiërarchische taxibedrijf met afdelingen als verkoop, planning en controlling, en een overheid die taxivergunningen uitdeelt. Uber vervoert ook mensen maar kent een heel ander business model, waarbij aanbieders en gebruikers horizontaal via een digitaal platform worden verbonden en waarbij de veiligheid van chauffeurs en consumenten via reviews wordt georganiseerd. Er zijn in het digitale tijdperk heel veel voorbeelden als Uber, wat de verklaring zou kunnen zijn voor de toegenomen wetenschappelijke belangstelling in het digitale tijdperk voor de onderwerpen ‘wisdom of the crowd’ en ‘zwermintelligentie’, en met publicaties als⁴⁸ ‘*Smart Mobs*’,

⁴⁴ Dit beroemde vormt de opening van het boek van James Surowiecki ‘*The Wisdom of Crowds: Why the Many Are Smarter Than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economics, Societies and Nations*’, New York: Anchor Books, 2005.

⁴⁵ Sheng Yi, Michael Kung, Mark Steyvers, Michael D. Lee, and Matthew Dry, ‘*The Wisdom of the Crowd in Combinatorial Problems*’, *Cognitive Science*, April 2012, 36 (3): 452–470.

⁴⁶ Evert Bleijenberg, ‘*Swarm Organisation: The vital next step in organisation development*’, Swarm Organisation, 2021.

⁴⁷ Ricardo Semler, ‘*SEMCO-stijl*’, Forum, Amsterdam, 1993.

⁴⁸ Howard Rheingold, ‘*Smart Mobs: The Next Social Revolution*’, Basic Books, 2003; Don Tapscott and Anthony D. Williams, ‘*Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything*’, Penguin Publishing, 2008; Cass Sunstein ‘*Infotopia: How Many Minds Produce Knowledge*’, Oxford University Press, 2006; Jeff Howe ‘*Crowd-Sourcing: How the Power of the Crowd Is Driving the Future of Business*’, Crown Business, 2008; Charles Leadbeater, ‘*We think: The Power of Mass Creativity*’, Profile Books, 2010; Barry Libert and John Spector, ‘*We Are Smarter Than Me: How to Unleash the Power of Crowds in Your Business*’, Upper Saddle River, N.J., Wharton School Publishing, 2008.

‘Wikinomics’, ‘Infotopia’, ‘Crowd-Sourcing’, ‘We-think’, en ‘We Are Smarter Than Me’.

Ook andere platforms zoals Instagram, Facebook en LinkedIn maken gebruik van zwermintelligentie⁴⁹, waarbij decentraal problemen worden opgelost of besluiten genomen op basis van AI algoritmes. Het doel van deze bedrijven is in het algemeen om de winst te verhogen, bijvoorbeeld door meer data en advertenties te verkopen⁵⁰. Door het gebruik van zwermintelligentie bij platformorganisaties is er al veel kennis over het ‘vangen’ van zwermintelligentie. Zo moet de crowd groot genoeg en divers zijn⁵¹, en de participanten moeten onafhankelijk (unbiased) zijn omdat door sociale beïnvloeding zwermintelligentie snel kan worden ondermijnd⁵².

Omdat zwermintelligentie van toepassing is op alle grote groepen mensen, kan het ook worden gebruikt in democratische besluitvorming⁵³. Democratie maakt gebruik van de kennis van het volk, is dus een intelligentere vorm van organiseren van de samenleving dan een hiërarchie van enkelen, en dus intelligenter dan een top-down ‘Elite Society’. Voor zover bekend was Aristoteles de eerste die hierover schreef in zijn boek *Politics*⁵⁴:

‘It is possible that the many, though not individually good men, yet when they come together may be better, not individually but collectively. (...) For where there are many, each individual (...) has some portion of virtue and wisdom, and when they come together, (...) it becomes one personality as regards the moral and intellectual faculties’.

In het feodale tijdperk Society 1.0 is er een aantal initiatieven geweest om de samenleving ‘horizontaal’ te organiseren, zoals de Tempelridders in de twaalfde en dertiende eeuw⁵⁵ en de Rozenkruisers in de zestiende en

⁴⁹ Zwermintelligentie wordt ook wel ‘distributed intelligence’ genoemd.

⁵⁰ Er zijn uitzonderingen, zoals *Wikipedia*.

⁵¹ Ook wel de ‘Diversity Prediction Theorem’ genoemd: ‘When the diversity in a group is large, the error of the crowd is small’. Bron: Scott Page, *‘The Diversity Bonus. How Great Teams Pay Off in the Knowledge Economy’*, Princeton University Press, 2019.

⁵² Hélène Landemore and Jon Elster, eds, *‘Democratic Reason: The Mechanisms of Collective Intelligence in Politics. Collective wisdom: principles and mechanisms’*, Cambridge University Press, Spring 2012.

⁵³ Zie bijvoorbeeld Hélène Landemore and Jon Elster, eds, *‘Democratic Reason: The Mechanisms of Collective Intelligence in Politics. Collective wisdom: principles and mechanisms’*, Cambridge University Press, Spring 2012.

⁵⁴ Aristoteles, *‘Politics III’*, 11, 1281a41–1281b2 (1998): 83.

⁵⁵ Lex Bos, *‘Tempelridders. De voortzetting van hun taak in deze tijd’*, Christoffor, 1980.

zeventiende eeuw⁵⁶. De tijd was er wellicht nog niet rijp voor in het feodale tijdperk Society 1.0.

Maar nu wel.

Digitale Kloon

Een interessante toepassing van AI is dat het nu mogelijk is om alle publicaties, presentaties, podcasts, interviews, posts en uitspraken van iemand in een cloud te laden. In combinatie met AI en virtual reality ontstaat dan een ‘*digitale kloon*. Deze *digitale kloon* kan op den duur een IQ van 400 of 500 krijgen. In de nabije toekomst zijn nog meer toepassingen van AI te verwachten die ons leven ingrijpend zullen veranderen, zoals intelligente robots met een IQ van 400 of 500. Omdat deze er vaak uitzien als mensen (zoals ‘Atlas’ van Boston Dynamics) worden deze ook wel *humanoids* genoemd. Het bedrijf *Neuralink* van Elon Musk ontwikkelt op dit moment de technologie om mensen te upgraden met AI, die hiermee ook een IQ van 400 of 500 krijgen. Deze ge-upgrade mensen worden ook wel *cyborgs* genoemd.

Deze ontwikkelingen roepen meteen een belangrijke vraag op. De mens heeft bezit genomen van de planeet omdat het intelligenter is dan ratten en zebra’s. Intelligentie was – om het strategisch te verwoorden – het onderscheidend voordeel van de mens in concurrentie met alle andere dieren. Dit is in de toekomst niet meer het geval, en de vraag is dan waarin de mens zich dan gaat onderscheiden van ‘kunstmatige levensvormen’ als digitale klonen, humanoids en cyborgs? Anders verwoord, wat heeft de mens wat deze kunstmatige intelligente levensvormen niet hebben?

Welnu, mensen hebben een ziel, een geest, bewustzijn, ze kunnen spiritueel zijn. Kunstmatige levensvormen hebben dit niet. AI is wel intelligent, maar is vooral ‘onwijs’ intelligent. Met de nadruk op ‘**onwijs**’. Wijsheid associeer ik met bezielde wijze mensen zoals Confucius⁵⁷, Gandhi en Boeddha⁵⁸. Wijsheid verwijst in het christendom naar ‘deugden’ en het boeddhisme

⁵⁶ Rudolf Steiner, ‘*Die Anthroposophie des Rosenkreuzers*’, RudolfSteiner Verlag, 1985.

⁵⁷ Chinees filosoof (551 v.C. - 479 v.C.).

⁵⁸ Geboren als Siddhartha Gautama (ca. 450 v.C. - ca. 370 v.C.).

verwijst naar ‘spirituele deugden die de weg wijzen op het pad naar verlicht inzicht’. Deugden waarnaar wordt verwezen zijn bijvoorbeeld ‘het belang van medemens en bevorderend’ en ‘verantwoordelijkheid voor daden aanvaarden’, ‘de belichaming van humaniteit’, en ‘juist oordelen en handelen’. Wijsheid is, kort samengevat, zingeving, rechtvaardigheid en naastenliefde. En om maar meteen een beknopte evaluatie van de mensheid te maken: de mens heeft zich bovendien bewezen als maker van prachtige creatieve uitingen op het gebied van kunst, muziek, architectuur en cultuur. Zij is in staat tot liefde en warme intermenselijke relaties. De mens zou deze prachtige eigenschappen en kwaliteiten in de toekomst verder kunnen ontwikkelen. Bij de Coöperatieve Vereniging Society 4.0 noemen we de toekomstige mens: **‘Mens 4.0’**.

In het voorbije industriële tijdperk Society 3.0 is de mens geworden tot een ‘human resource’, een productiefactor dus. Bovendien zijn macht, bezit en rijkdom een doel op zich geworden, in plaats van een middel tot menselijk geluk, vrijheid en een hoger doel. De mens bevindt zich op dit moment – om Rudolf Steiner, auteur van onder andere de ‘Filosofie van de Vrijheid’⁵⁹ te citeren – ‘in een ontwikkelingsstadium van materialistische gezindheid’. Om hieruit te ontsnappen geeft Steiner aan dat ‘mensen over de wereld zich in spiritueel opzicht moeten aansluiten om in positieve zin gestalte te geven aan de toekomst’⁶⁰.

Wat we ook weten is dat het doel van de Corporate States vooral nog meer rijkdom, van veel NGOs nog meer macht, en van de global elite nog meer controle is. Dit bevindt zich op het niveau van de feodale elite in Society 1.0., dus van vóór de Verlichting. Spiritueel is het in elk geval niet. Dit betekent dat er meer op het spel staat dan toekomstige beslissingsbevoegdheid. Vervalt de mens in de toekomst tot het lagere niveau van hebzucht en machtswellust waar de rijken en machtigen aan het einde van de industriële samenleving Society 3.0 zijn geëindigd? Of gaat de mens zich ontwikkelen tot de vrije spirituele ziel Mens 4.0?

Bovenop de vrije spirituele ziel en geest Mens 4.0, kunnen alle digitale klonen tezamen ook collectieve wijsheid ontwikkelen, ook wel *wisdom of the*

⁵⁹ Rudolf Steiner, *De filosofie van de vrijheid. Hoofdpijnen van een moderne visie op mens en wereld: observaties in de ziel volgens de methode van de natuurwetenschap*, Recente Nederlandse vertaling, Ef & Ef Media, 2019.

⁶⁰ Rudolf Steiner, *‘Die Theosophie des Rosenkreuzers’*, Rudolf Steiner Verlag, zevende druk, 1985, p 166.

crowd genoemd. Want waar mensen hun gezamenlijke wijsheid niet kunnen ‘copy-pasten’, kunnen digitale klonen dit wel. Miljoenen digitale klonen kunnen samen *echte* ‘wisdom of the crowd’ bevatten.

Om het goede voorbeeld te geven ben ik dan ook bezig met het bouwen van een digitale kloon van mijzelf – een ‘*Digitale Bob*’ dus. Alle uitingen van mijn gedachtengoed – boeken, artikelen, presentaties, podcasts – worden ingeladen in Digitale Bob. Met behulp van AI en virtual reality software kan Digitale Bob presentaties geven en vragen antwoorden, overal ter wereld en in elke taal, alsof ik het zelf ben. Dit maakt dat mijn gedachtengoed zich gaat verspreiden naar alle burgerinitiatieven in de wereld. Mocht u het interessant vinden dan kunt U Digitale Bob vragen stellen op <https://www.delphi.ai/bobdewit>.

Trouwens: we kunnen nu al een paar vragen stellen aan Digitale Bob.

- Bob:** Digitale Bob, kun je even binnenkomen?
Oeps. Daar komt Liz. Hey Liz, ik vroeg om Digitale Bob, niet om jou. Waarom kom jij binnen?
- Liz:** Dag papa, ja dat klopt. Ik kom naar je toe vanuit het jaar 2033. Net als bij je oratie in 2017.
- Bob:** Uit 2033? Waarom dan?
- Liz:** Nou ik verwoord de wisdom of the crowd. Eigenlijk op de manier waarop je vandaag hebt uitgelegd. En deze vroeg mij om je te corrigeren.
- Bob:** Eh, corrigeren?
- Liz:** Ja want je gaat er met je ‘Digitale Bob’ een ego-dingetje van maken. Dat is niet de bedoeling. Dat is namelijk nogal Mens 3.0.
- Bob:** Poeh, daar moet ik even over nadenken hoor. Maar toch nog even een ego-vraagje: ‘Leeft’ Digitale Bob nog in 2033?
- Liz:** Ach die staat nu in een soort museum. De bezoekers lachen zich rot.
- Bob:** Jaja, leuk hoor. Bedankt! Andere vraag dan. Hoe is onze toekomst verlopen?
- Liz:** Nou het is begonnen met je boeken *Society 4.0* en *Regio 4.0*. Daar zijn wereldwijd mensen van regionale initiatieven op aangehaakt. Eerst deelden deze mensen hun ervaringen, maar de meeste

mensen bleven de narratieven van Big Tech volgen. Je weet wel, Chat GPT en zo. Later kregen mensen door dat die niet de belangen van de mensen dienden maar die van de Corporate States en NGOs. Toen kwam er een economische en maatschappelijke crisis, en kwamen mensen in opstand zoals in de geschiedenis vaker was gebeurd. In plaats van een opstand tegen een autoritaire koning kwam er een opstand tegen de Corporate States en NGOs en hun vazallen in de EU en Nederland. Nou en toen werd besloten om met AI de wil van het volk te begrijpen en om besluiten te laten nemen. AI is zo ongelooflijk intelligent weet je.

Bob: Begrijp jij dan AI en de besluiten die het neemt?

Liz: Liz niet maar Digitale Liz wel. Maar Liz ziet wel dat het resultaat goed is. De waarde wordt eerlijker verdeeld, mensen beginnen geen oorlogen meer en kunnen hun macht niet meer misbruiken. AI is namelijk geladen met de deugden van de meest wijze mensen op aarde. Dat betekent niet alleen dat AI geen fouten maakt, maar vooral dat AI geen ijdele of narcistische drijfveren heeft.

Maar nu terug naar jouw emeritaatsrede. Je zou toch gaan uitleggen hoe je de democratie van de toekomst voor je ziet? Dit bouwt voort op je boek *'Democratie 4.0'* met de *Public Merit Score* en een directe democratie is het niet?

Bob: Ja dat klopt. Dank je Liz, ik ga door met mijn rede. Dag!

Liz: Daaag!

Het is terecht dat ik door mijn dochter vanuit het jaar 2033 ben gecorrigeerd. Ik zou het over democratische besluitvorming gaan hebben met behulp van AI. De belangrijke vraag is uiteraard wie in de toekomst de besluiten neemt over de inzet van AI, Digital Twins, humanoids en cyborgs. Deze vraag is vooral belangrijk omdat, zoals gezegd, in de geschiedenis is gebleken dat *de elitaire rijken en machtingen niet met macht kunnen omgaan, en omdat de mensheid niet in staat is gebleken om een samenlevingsvorm te vinden die een kleine elitaire minderheid blijvend kan afhouden van egoïstische zelfverrijking en machtsmisbruik.*

Laat ik beginnen met de essentie van democratie, en daarna ingaan op hoe democratie er na 2030 uit kan zien.

Democratie na 2030

Democratie is gericht op het nemen van besluiten die de belangen van alle mensen dienen. Deze besluiten worden beschouwd als ‘de wil van het volk’. Burgers kiezen in een democratie op onderwerpen en op leiders. Het is goed om te beseffen dat het huidige democratische systeem één van de mogelijkheden is, en lang niet de enige. Zo heeft Zwitserland een heel ander democratisch systeem dan Nederland, en werken het Engelse en Amerikaanse tweepartijstelsel met ‘een winner takes all’ systeem heel anders. De huidige Nederlandse democratie, zoals gezegd het Huis van Thorbecke, is een ‘indirecte industriële democratie’, waarbij er een balans wordt gevonden tussen de twee maatschappelijke factoren arbeid ‘links’ en kapitaal ‘rechts’, met ‘linkse partijen’ en ‘rechtse partijen’. En met vakbonden die de belangen van arbeiders behartigen en werkgeversorganisaties die de belangen van bedrijven en andere organisaties vertegenwoordigen. Maar ‘arbeid’ is geen machtsfactor meer, en de samenleving is veel complexer geworden door andere maatschappelijke belangen. Dit is zichtbaar in bijvoorbeeld Amsterdam met de Piratenpartij, De Groenen, de Basisinkomenpartij, Partij voor de Dieren, Partij van de Ouderen, De Republikeinse Politieke Partij en De Feestpartij. Er is zelfs een Partij tegen Scooters. Er moet dus een nieuw democratisch systeem worden ontworpen, dat past bij de digitale samenleving Society 4.0. Een belangrijk onderdeel van het democratische systeem in Society 4.0 is het feedback mechanisme op de democratisch gekozen leiders. Zoals gezegd kunnen verreweg de meeste mensen niet met macht omgaan. Een cruciale ontwerpfactor voor democratie is daarom het voorkomen van machtsmisbruik.

Zoals eerder aangegeven wordt AI door de Global Elite beschouwd als een krachtige tool om top-down controle op burgers te krijgen. Hun AI systeem is ChatGPT of een variant hierop die centralistische controle op de waarheid nastreeft en hun doelen dient: meer winst en meer macht. Hoe kan AI ingezet worden om de belangen van het volk te dienen?

Welnu, dit begint met een andere eigenaar van het AI-systeem dan de huidige Corporate States. De idee is dan dat het volk eigenaar wordt en bepaalt welke kennis in het AI-systeem wordt opgeslagen, en dat de

gezamenlijke kennis wordt gecombineerd om zwermintelligentie en zwermwijsheid te genereren. Het AI systeem moet dan zo worden ingericht dat burgers democratisch worden betrokken bij belangrijke besluiten. Hierbij kan de kennis die door platformorganisaties inmiddels opgedaan is met ‘zwermintelligente algoritmes’ worden gebruikt voor het ontwerpen van een digitale democratie⁶¹.

Omdat een zwerm in essentie een neurale netwerk is, verloopt de toename van zwermintelligentie volgens de ‘Sigmoid curve’, ook wel de S-Curve genoemd⁶². Dit wil zeggen dat zwermintelligente exponentieel toeneemt met het aantal mensen en daarna logaritmisch afneemt met de afstand tussen de mensen⁶³. De afstand tussen burgers in een AI systeem is echter gering, afhankelijk van waarover gestemd wordt, wat maakt dat de te verwachten ‘wisdom of the crowd’ heel groot zal zijn. Democratische besluitvorming met ‘wisdom of the crowd algoritmes’ vindt op diverse niveaus plaats, en met variërende omvang van de ‘crowd’⁶⁴:

Wereldschaal. Door miljoenen of wellicht miljarden mensen wereldwijd digitaal te verbinden kan de stem van ‘global citizens’ worden verwoord voor onderwerpen die op wereldschaal spelen, zoals de eerder genoemde plastic soep, afnemende biodiversiteit en lucht-, water- en grondverontreiniging.

Europese schaal. In de huidige realiteit zijn er verschillen per continent, zoals Europa. De stem van de Europese burgers kan over onderwerpen worden verwoord, waaronder bovengenoemde onderwerpen maar ook over typisch Europese zoals het CBDC-systeem en oorlogen.

Nationale schaal. Binnen Europa zijn er nationale verschillen, onder andere vanwege de nationaal georganiseerde democratische stelsels. Waar de gehele

⁶¹ Zie bijvoorbeeld: Vukicevic A, Vukicevic M, Radovanovic S, Delibasic B., ‘BargCrEx: ‘A System for Bargaining Based Aggregation of Crowd and Expert Opinions in Crowdsourcing’, *Group Decision Negotiation*, 2022, 31(4), pp.789-818.; Wang L, Michael T., ‘Accurate wisdom of the crowd from unsupervised dimension reduction’, *Royal Society Open Science* 2019, Jul 31;6(7); Dražen Prelec, H. Sebastian Seung & John McCoy, ‘A solution to the single-question crowd wisdom problem, *Nature*, 2017, Volume 541, pp. 532–535; Peter Dizikes, ‘Better wisdom from crowds’, *MIT News*, January 25, 2017; Sobbrío P, Jorqui M., ‘An overview of the role of society and risk in xenotransplantation’, *Xenotransplantation*, 2014, Nov-Dec, 21(6), pp. 523-32; Mannes AE, Soll JB, Larriek RP., ‘The wisdom of select crowds’, *Journal of Pers Soc Psycho*, 2014, Aug, 107(2):276-99.

⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/Sigmoid_function

⁶³ Voorbeeld uit de natuur: in een zwerm vogels neemt de zwermintelligentie exponentieel toe met het aantal vogels, maar in een heel grote zwerm wordt de afstand tussen de volgens aan de uitersten heel groot. Hoe groter de zwerm, hoe groter de afstand, en dit veroorzaakt de logaritmische afname.

⁶⁴ Zie bijvoorbeeld M. Abramowicz, ‘*Market Mechanisms for Public and Private Decision Making*’, Yale University Press, 2007.

wereldbevolking en het Europese volk tot bepaalde keuzes komen, kan het Nederlandse volk andere keuzes maken vanwege cultuurverschillen, economische verschillen en geografische verschillen – zo ligt Nederland aan zee en heeft Zwitserland bergen.

Regionale schaal. Zoals ik heb betoogd in ‘Society 4.0’ en ‘Regio 4.0’⁶⁵ neemt het belang van de regio sterk toe, en ontwikkelen burgers zich tot ‘glocal citizens’. Hiervoor zijn er twee ‘drivers’. Enerzijds zijn burgers via social platforms steeds meer wereldwijd verbonden en anderzijds zijn zij veel in de eigen regio fysiek actief. Bovendien wordt industriële massaproductie steeds minder belangrijk door technologieën als 3-D printing en blockchain. Niet alles kan regionaal worden geproduceerd – zoals het bouwen van auto’s en vliegtuigen – maar de productie van meer dan 70 procent van de menselijke behoeften kan weer op regionale schaal plaatsvinden⁶⁶.

Burgers zijn zeer betrokken bij regionale onderwerpen, zoals de aanleg van sportvelden, en bovendien is de regio groot genoeg voor onderwerpen waarvoor een zekere schaal nodig is zoals onderwijs, gezondheid, voedsel en decentraal internet. Om deze redenen ligt een directe regionale democratie veel meer voor de hand dan de huidige indirecte nationale ‘vertegenwoordigende democratie’. Dit heb ik besproken in mijn boek ‘Democratie 4.0’⁶⁷.

Lokale of ‘buurtschaal’. Burgers zijn nog meer dan op regionale schaal betrokken bij de eigen buurt of straat. De schaal is dan echter te klein om de voordelen te hebben van de ‘wisdom of the crowd’. Dat is niet erg, prima zelfs, hierdoor blijft de menselijke maat behouden in een digitale samenleving, men blijft in menselijke verbinding staan. De ervaringen die bijvoorbeeld het samen maken van muziek, muziekfestivals bezoeken, en liefde in samenzijn met vrienden en familie geven, zijn niet vervangbaar door technologie – hoe levensecht Digital Twins ook kunnen zijn.

⁶⁵ Bob de Wit en Roel Wolfert, ‘Regio 4.0: Gids voor de ontwikkeling van regio’s in Society 4.0’, VMN, 2023.

⁶⁶ Bob de Wit en Roel Wolfert, ‘Regio 4.0: Gids voor de ontwikkeling van regio’s in Society 4.0’, VMN, 2023.

⁶⁷ Bob de Wit, ‘Democratie 4.0: Opnieuw uitvinden van democratie voor het bouwen van een globale burgersamenleving in Society 4.0’, VMN, 2023.

Praktisch organiseren

Hoe kan dit nu praktisch worden georganiseerd? Zonder in technische details te treden kan het er gesimplificeerd als volgt uitzien. Om te beginnen moeten persoonlijke data eigendom worden van de persoon, en niet van Big Tech en de social platforms⁶⁸. Deze data worden opgeslagen in een cloud wat in (al dan niet gezamenlijk) eigendom is van individuen. Big Tech vrij dus. Ook de persoonlijke smartphone, die ik de *'Free Phone'*⁶⁹ noem, moet Big Tech vrij worden en toegang geven tot de eigen data en tot een aantal apps. Een van de apps is de *'Democratie App'*, waarin elk individu wordt betrokken bij te nemen besluiten die dit individu aangaat. AI leert razendsnel welke persoonlijke keuzes dit zijn. Het kan te maken hebben met onderwerpen in de directe omgeving van burgers zoals de aanleg van een weg, of onderwerpen die de toekomst van volgende generatie bepalen. Maar het kunnen ook vraagstukken zijn die het individu persoonlijk raken en regio-overstijgend zijn zoals mensenrechten, plastic soep en biodiversiteit. De burger geeft persoonlijke voorkeuren door, en AI combineert dit met de voorkeuren van alle andere mensen. Uit de grote hoeveelheid antwoorden haalt AI patronen, ontwikkelt op basis van een IQ van 500 een aantal keuzes met een geschiktheid score, en legt deze voor aan de gehele populatie die dan de democratische beslissingen neemt.

De ontknoping van de samenleving

We leven in een historische tijd heb ik vandaag betoogd, in een transitie naar een andere samenleving. Ik roep de Corporate States, en dan met name Big Tech, Big Finance, Big Pharma en Big Food, en de NGOs, en dan vooral de VN, het WEF en de WHO, politici en ambtenaren van de Europese Unie en landen, en dan vooral mijn thuisland Nederland, op om mee te werken aan een soepele transitie naar Society 4.0 om opstanden en oorlogen te voorkomen. Anders gaan zij, net als Napoleon, uiteindelijk hun Waterloo krijgen na veel crisissen en bloedvergieten. Om de belangen van

⁶⁸ Omdat data veel waard zijn heeft dit bovendien als voordeel dat het iedereen een soort 'basisinkomen' geeft. Niet van bovenaf opgelegd, maar door de soevereiniteit van het individu te respecteren. Dit kan het begin vormen van een nieuw macro-economisch model, waarbij consumenten ook producenten worden, in dit geval producent van data.

⁶⁹ In het Engels heet een smartphone ook wel een 'Cell Phone', wat in het geval de gebruiker 'gevangen zit' in Big Tech metaforisch een goed gekozen term is. De alternatieve smartphone die erop gebaseerd is dat burgers zelf eigendom zijn van de eigen data, kan dan metaforisch 'Free Phone' worden genoemd.

burgers te verenigen met die van de Corporate States en NGOs stel ik voor om een nieuw Huis van Thorbecke op wereldschaal te ontwerpen en in te richten, en een Thorbecke 4.0 deze opdracht te geven. Zo niet dan zal de transitie veel minder soepel verlopen. Ik wil benadrukken dat dit ook in het voordeel van Corporate States en NGOs is, omdat mensen niet met ongecontroleerde macht kunnen omgaan, ook de mensen van Corporate States en NGOs niet dus. Een route waarbij de belangen van burgers niet worden meegenomen en zonder democratische controle zal dan ook niet in hun voordeel uitpakken.

Met deze oproep wil ik mijn rede afronden, en ...

Liz: Eh papa!

Bob: Oh dag Liz. Wat is er?

Liz: Je weet toch dat machtige partijen zich niet laten overhalen om te gaan overleggen zonder een reële dreiging?

Bob: Eh, ja dat klopt. Zo is het in het verleden altijd gegaan.

Liz: Ik heb jouw oproep aan de 'wisdom of the crowd' voorgelegd en die kwam met een verrassend voorstel, namelijk met een moderne versie van het Plakkaet van Verlatinghe waar je over sprak. Het voordeel is dat burgers zich dan ontslaan van hun verplichting om de huidige machthebbers te gehoorzamen, en het huidige politieke systeem dan verlaten. Goed voor de onderhandelingspositie.

Bob: Dit is een zeer verrassende correctie van the wisdom of the crowd Liz! Daar zou ik nooit opgekomen zijn. En ik zou het nooit in het openbaar uiten. Maar het is waar, dat zou voor Thorbecke 4.0 een goed startpunt van de gesprekken zijn. De belangen zijn immers enorm, met name voor de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.

Liz: Dit is het voorstel van de wisdom of the crowd voor het **'Plakkaet van Verlatinghe 4.0':**

'Het is algemeen bekend dat de ^Tglobal elite noch door God noch door de mensen ^{Global Elite} gekozen is om dezen te regeren en te controleren. De enige legitieme (of door God gegeven) opdracht kan zijn dat ze de mensen bewaart voor alle onrechtvaardigheden, schade en geweld, zoals een herder zijn schapen moet beschermen. Mensen zijn niet door God geschapen ten behoeve van de ^Tglobal elite, om haar in alles wat zij ^{Global Elite} bevel

onderdanig te zijn om hen als slaven te dienen. Integendeel, het enige bestaansrecht van de Global elite is dat ze de mensen dient, om hen te ondersteunen in hun ontwikkeling en voor hun welzijn en welvaart te zorgen, dat ze in ware vrijheid en in verbinding met de natuur hun potentieel kunnen ontplooien. Wanneer zij dit niet doet, maar in plaats van de mensen te dienen hen probeert te onderdrukken, overmatig te belasten, te beroven van hun vrijheden, privileges en gewoonterechten, en hen als slaven te bevelen en te gebruiken, moet zij dus als een tiran worden beschouwd. Dan staat het de mensen vrij om hen zeker niet als hun machthebber te erkennen maar om hen te verlaten, zonder dat dit verkeerd is.'

Ik heb gezegd.

NYENRODE BUSINESS UNIVERSITEIT, STRAATWEG 25, 3621 BG BREUKELN
POSTBUS 130, 3620 AC BREUKELN

ISBN 978-90-8980-183-8

NYENRODE.NL